

تفكيده של המילה "בית" בהמצאת את הצירופים העבריים החדשים
מחקר למורה
דור الكلمة "בית" (البيت) في إيجاد التعبيرات العبرية الحديثة

الباحث : سعد عبد السادة صباح

بعد مرورها بثلاثة مراحل زمنية متعاقبة دخلت اللغة العبرية المرحلة الرابعة وهي مرحلة العبرية الحديثة ، وفيها تم إحياء هذه اللغة من لغة ميتة الى لغة حية يتداولها اليهود في حياتهم اليومية بعد أن كانت لغة للصلاة والأمور الدينية فقط . فكان لزاماً عليهم أن يواكبوا التطور الحديث وكذلك لسد النقص الكبير في مفردات هذه اللغة ، وعليه بدأت عملية الإستحداث **התחדיש** من قبل مجموعة من كبار اللغويين ، وكان من أشهر هؤلاء اليعيزر بن يهودا الذي أسهم بشكل كبير في إستحداث العديد من المفردات سواءً أكان ذلك من حيث الشكل أم من حيث الدلالة . وتلاه آخرون كان أشهرهم الشاعر حاييم نحمان بيالك ، إضافة الى شلونسكي وجنسين وميلتسار وشتاينمان وشنهار وعجنون وهزاز وش. شالوم وميجيد وأ.ب. يهوشع وغيرهم .

وتعتبر الكلمة **בית** من الكلمات العبرية التي لعبت دوراً مهماً في صناعة التعبيرات الحديثة من حيث إق ترانها بكلمات أخرى سواءً أكانت هذه الكلمات عبرية مقرائية أي تعود لفترة لغة العهد القديم ، وهذه الفترة هي الأقدم من بين الفترات الزمنية التي مرت بها اللغة العبرية وفقاً لتقسيمات علماء اللغة ، حيث إستمرت من عام 1300 ق.م حتى 200 ق.م . وبما ان الكلمة **בית** هي الأخرى مقرائية فقد ترتب عن ذلك أن تكون جميع العبارات الحديثة هنا مكونة من إقتران كلمتين مقرائيتين . وقد أدت هذه العبارات دلالات مختلفة تنوعت ما بين السياسية والقضائية والتجارية والدينية والأدبية وغيرها ، وهناك العديد من الامثلة عن ذلك مثل : **בית-אורחים** (دار ضيافة) ، **בית-חולים** (مستشفى) ، **בית-אכל** (مطعم) ، **בית-אפיפה** (فوهة) ، **בית-אפילה** (في برمبل مثلاً) ، **בית-הבית** (حجرة البخار) ، **בית-אפילה** (في حمام عمومي) ، **בית-החיה** (القفص لبيصدي) ، **בית-הרשת** (مصنع) ، **בית-הטהרה** (مغسل لجثمان الميت) ، **בית-החمام** (حمام عمومي) ، **בית-הילדים** (دار حضانه) ، **בית-התומים** (دار أيتام) ، **בית-המזון** (مطعم) ، **בית-מחוקקים** (مجلس تشريعي) ، **בית-מחסה** (دار عجة) ، **בית-מלוכה** (العائلة المالكة) ، **בית-מלאכה** (ورشة عمل) ، **בית-מלח** (مملحة) ، **בית-מנוחה** (رأس المصباح) ، **בית-מגוע** (منتجع) ، **בית-מפוא** (مستوصف) ، **בית-מרקחת** (صيدلية) ، **בית-משגיעים** (مستشفى الأمراض العقلية) ، **בית-משחק** (ملهي) ، **בית-נבחרים** (مجلس النواب) ، **בית-ספרים** (دار كتب) ، **בית-שיר** (بيت شعري) ، **בית-שעשועים** (ملهي) ، **בית-שתי** (حانة) ، **בית-תפילה** (دار عبادة) . ومثلما جاء مع الكلمات المقرائية المقترنة مع **בית** ، نجد ان هذه الكلمة قد إقترنت كثيراً مع كلمات تعود الى لغة عصر الحكماء **לשון חז"ל** الممتدة زمنياً من عام 200 ق.م حتى 600 ب.م ، سواءً أكانت تلمودية أم مشنانية أم غيرها ، حيث أعطتنا تعابير حديثة فنتج لهذا الامر بأن كان التعبير اللغوي مؤلفاً من من كلمة مقرائية هي **בית** مع كلمة من فترة **לשון חז"ל** ، وكانت النتيجة تعابير حديثة . أي ان هذه التعبيرات تكونت تاريخياً من ثلاث فترات زمنية مختلفة . ودلالياً نجدها هي الأخرى تنوعت ما بين التعبيرات الخاصة بالنبات والحيوان والمنزلية والتعليمية والتجارية وأماكن العبادة والحوانيت ووسائل النقل والصناعة والطباعة والطبخ وغيرها . ومن الامثلة على ذلك : **בית-פישול** (مطبخ عمومي) ، **בית-דפוס** (دار طباعة) ، **בית-חנוד** (معهد دراسي) ، **בית-גדול** (منبت) ، **בית-גדול** (موطن نبات) ، **בית-גלעיו** (ثمر مفرد النواة) ، **בית-הבראה** (دار نقاهة) ، **בית-חבורה** (محفل) ، **בית-מזינה** (حانة) ، **בית-עסק** (محل تجاري) ، **בית-שוק** (رباط السواق) ، **בית-שמוש** (مرحاض) ، **בית-השררה** (دار السلطة) ، **בית-תבשיל** (مطبخ الفقراء) ، **בית-תינוקות** (دار حضانه) ، **בית-תמחוי** (مطبخ الفقراء) ، **בית-תלמוד** (الثب ديني يهودي) . وكذلك الامر مع الكلمات العبرية من فترة العبرية الوسيطة الممتدة من القرن الثاني الميلادي حتى نهاية القرن التاسع عشر وبداية القرن العشرين ، ومن الامثلة ع ليها : **בית-זקוק** (مصفاة) ، **בית-מקשים** (مجلس النواب) ، **בית-קורה** (منجرة) ، **בית-קרور** (مخزن تبريد) . وأخيراً العبرية الحديثة التي ساهمت أيضاً في هذا المجال ، والتي إبتدأت منذ بداية القرن العشرين وحتى يومنا هذا ، وامتازت بسمات أهمها تأثير اللغات الأجنبية عليها وخصوصاً اللغات الأوروبية من حيث المفردات ومن حيث بناء الجملة . وجميع الكلمات الواردة ضمن هذا النطاق هي كلمات حديثة ومستحدثة لأنه لم يسبق لها أن وردت في أي فترة من الفترات السابقة للغة العبرية الحديثة ، ومن الامثلة على اقتران الكلمة **בית** مع كلمات حديثة نجد : **בית-אריזה** (معمل تعبئة) ، **בית-נוחה** (رأس المصباح) ، **בית-עבوت** (مصرف الرهونات) ، **בית-קפה** (مقهى) ، **בית-הלודים** (مجلس اللوردات) ، **בית-הלודات** (في بريطانيا) وغيرها .

תפקידה של המילה "בית" בהמצאת את הצירופים העבריים החדשים מחקר למורה

סעד עבול-סאדה סבאח/ מחלקת השפה העברית

הקדמה

המילה היא יחידה בסיסית ב שפה המתאפיינת בכך שיש לה משמעות ייחודית וביטוי פונטי (בשפה מדוברת), גרפי (בכתיבה) או מרחבי (בשפת סימנים). ובעיקר המונח מילה מתייחס ל שפות טבעיות או לשפות מתוכננות, אבל הוא קיים גם בשפות מלאכותיות כגון שפות תכנות או שפות לוגיקה. בית היא מהמילות שראינו צריך לחקור אותה מתוך משמעותה בה מתפקדים גדולים בפעולה חשובה בתולדות הלשון העברית שהיא התחדש, פעולה זו שנכנסה לעברית אחרי החייאתה בתחילת המאה ה-20. הבלשנים והסופרים העבריים שיחקו תפקיד גדול בהתגבשות החשיבות הבולטת של המילה בית בעשיית ובהמצאת הביטויים והצירופים העבריים שנעשה להם מקום חשוב בהרכבת משפטי השפה העברית, למשל בית-חולים, בית-נבחרים ועוד. ולמרות שבית היא מילה מקראית אלא שהיא תפסה מקום נכבד בתחדש הצירופים המחודשים מתוך ביאתה עם מילים שונות מבחינת התקופה, כלומר מילים מקראיות, חז"ליות, ימי-ביניים וחדשות, ופה מופיעה חשיבותה של מילה זו.

חומר המחקר

המילה בית ותחדש המילים בשפה העברית על ידי הבלשנים והסופרים העבריים מהווים החומר העיקרי של המחקר. נוסף על חומרים אחרים כמו המילים העבריות המקראיות, החז"ליות, הימי-ביניים והחדשות המצורפות עם בית.

מטרת המחקר

בליטת תפקידה של המילה בית בעשיית ובהמצאת הצירופים העבריים החדשים, למרות היותה מילה מקראית, כלומר לא חדשה, ולמרות השינוי התקופתי של המילים המצורפות עמה.

מבנה המחקר

התחדש בעברית ותפקיד הבלשנים בו, חידושי הסופרים, משמעויותה של המילה בית, צורות המצאת הצירופים החדשים של המילה בית, צירופי המילה בית עם מילים מקראיות, צירופי המילה בית עם מילים מלשון החז"ל, צירופי המילה בית עם מילים מהעברית של ימי הביניים, צירופי המילה בית עם מילים מהעברית החדשה, המסקנות והמקורות

התחדש בעברית ותפקיד הבלשנים בו

כידוע כי שפות הדיבור המקובלות ב "ארץ ישראל" בחיי היומיום בין היהודים בני העדה הספרדית הייתה ערבית ולדינו, ובין היהודים האשכנזים – יידיש. השפה העברית נחשבה בקרב רוב היהודים מן היישוב הישן לשפת הקודש – שפת התפילה, הפרשנות וההלכה – ולא שפת היומיום. עם העלייה היהודית החל חידוש הלשון העברית – חידושי מילים ויצירת צורות ביטוי בעברית שדרשו חיי היומיום (1). תחדש הוא בגדר לקסמה קבילה, רק אם עבר את סוף-השגירות, גם אם נוצרה המילה בדי מוסד מכובד או בידי אדם בעל יוקרה (2). בחברה המודרנית, המצטיינת בדינאמיות רבה ובחדשנות, בתחומי הידע, כגון: המדע, הטכניקה, והאמנות, גובר הצורך במציאת מונחים חדשות לבקרים. בנוגע ללשון העברית – האתגרים גדולים במיוחד משום הצורך לסגל לשון עתיקה למציאת מודרנית דינאמית. "ועד הלשון" והאקדמיה ללשון העברית ממשיכתו פעלו במלאכת הקביעה של מונחים חדשים. את "ועד הלשון" כונן אליעזר בן-יהודה (1890). בשנת תרע"א (1911) ניסחו בן-יהודה ודוד ילין עקרונות שעל-פיהם יבחר הוועד במונחים עבריים (3). כידוע, כלל בן-יהודה (והאישים שהמשיכו במלאכת העריכה של מילונו לאחר פטירתו) במילונו מילים רבות שחידש הוא עצמו. רוב התחדשים הללו אכן נקלטו בשימוש, אולם יש ביניהם גם כאלה שלא השתגרו (כגון: אֶבְרָהָם, יְרֵחָה, מְדֻלָּק, עֲמוּנִי), ואלה אינם נחשבים כיום כלקסמות קבילות. גם בין המילים הרבות שחידשה האקדמיה ללשון העברית מצויות כאלה שלא נקלטו בשימוש הרחב; לדוגמה: גִּלְדִין (זילטיף), מְמָה(בלנדר), חֶלְמָן (הפריד את חלמון הביצה מן החלבון), סְמָט (נגע מוגלתי). ספק אם מילים כאלה כשירות להיכלל במילון, כל עוד לא עברו את סוף-הרבילות (4). חוקרים שונים חלוקים בדעותיהם באשר לחלקו של אליעזר בן-יהודה בתהליך החייאת הדיבור העברי בארץ-ישראל. אמנם התנופה שתהליך זה קיבל בעידודו של בן-יהודה אינה מוטלת בספק, אך בשנים האחרונות יש ניסיונות להמעיט בהחשיבותו של האיש בכל הנוגע למיתוס הלוחם היחיד למען הדיבור העברי. גם אם נכיר בעובדה שבן-יהודה לא פעל לבדו בתחום זה, אין ספק שתרומתו הייתה רבה בהפצת הרעיון (5). אחד ממחוללי השינוי במעמדה של השפה העברית, מלשון הקודש ללשון מדוברת, היה אליעזר פֶּרְלֶמָן אשר חזר לעצמו שם עברי – בן יהודה. אליעזר בן יהודה (1858-1922), יליד ליטא, קיבל חינוך יהודי מסורתי בחדר ובישיבה. בגרותו הושפע מן ההשכלה העברית ברוסיה. ההחלטה לעלות לארץ ישראל גמלה בלבו בהיותו סטודנט לרפואה בפרס. הוא עלה לארץ ישראל (בתשרי תרמ"ב – 1881), וסמוך לעלייתו החליט כי יחד עם רעייתו דבורה יקימו את "הבית דובר עברית הראשון", וזאת – למרות אוצר המילים הדל שהיה בפיה של דבורה. מכיוון שהחליט שבינו ומשפחתו ישמשו דוגמה לבית דובר עברית, גילה בן יהודה קנאות לחינוכם העברי של ילדיו, וביקש לגדלם בסביבת השפה העברית בלבד. משום כך אסר עליהם לשחק עם ילדים אחרים מחשש שמא יקלטו שפה אחרת. בנו הבכור – איתמר – כונה "הילד העברי הראשון". גם בן יהודה עצמו הקפיד כמובן לדבר עברית בלבד, ורבים בירושלים לעגו לו וראו בו משוגע. הוא נתקל בהתנגדות עקשנית של חרדים מבני היישוב הישן לדיבור העברי, מפני שעל פי אמונתם, הדיבור בעברית, לשון הקודש, הוא חילול שפת הקודש. במאבקו למען הפצת הדיבור העברי סייע לאליעזר בן יהודה נסים בכך, מנהל בית הספר לבנים "תורה ומלאכה" של חברת "כל ישראל חברים". עם פתיחת הלימודים בבית הספר, בשנת 1883, הזמין בכך את אליעזר בן יהודה ללמד בעברית כמה מקצועות בבית הספר. היה זה מעשה אמיץ. בכל בתי הספר החדשים האחרים בירושלים לימדו באותו הזמן בגרמנית ובאנגלית (6). המקורות הספרותיים ליצירת מילים חדשות שימלאו את החסר בלשון, כפי שזכרו במסמך זה, הם:

- המילים העתיקות, שנוצרו במשך הדורות.
- מילים ארמיות, בממקום שחסרות מילים עבריות.
- חידוש מילים על-פי הדקדוק והיקש הלשון – משורשים עבריים, או "במדרגה שנייה" – משורשים שמיים.

ד. מילים לא־שמיות, רק אם הן מצויות במקורות העבריים. לבסוף נוספה הערה: " הועד משתדל שתהיינה יצירות המילים לא בלבד נכונות על־פי הדקדוק , אלא גם יפות בצורתן החיצונית, בצלצולן הקולי, ומיוסדות ברוחה של הלשון". נראה אם כן, כי העדיפות הראשונה לפי ועד הלוון, ניתנה למילים מן המקורות העבריים או הארמיים; בעדיפות שנייה – מילים הגורות על־פי כללי הלשון משורשים המצויים במקרא או במשנה; ובעדיפות שלישית – מילים שנגזרו משורשים של שפה שמית אחרת (הכוונה בעיקר לשפה הערבית). העיקרון שהנחה את חברי הוועד היה להימנע מהיזקקות למילים זרות, שאינן בלשונות השמיות. במקרים מסוימים נבחרו מונחים המופיעים בחיבורים עבריים מימי־הביניים. כך, למשל, בקביעת מונחי החשבון הסתמך ועד הלשון על **ספר המספר** מאת ר' אברהם אבן־עזרא ועל ספרו של הרלב "מעשה חושב" (7). בשנת 1949 התכנסה האספה הכללית של ועד הלשון והחליטה על הקמת האקדמיה ללשון העברית. על דרכה של האקדמיה ללשון העברית בחידושי מילים בהט*, כי "הדרך הישירה" מכל הדרכים היא השימוש בשורש באחד הדפוסים הקיימים בלשון. כך לדוגמה, נוצרו המילים *תחביר, תחבורה, מחבר, מחבר, מחבר, חבר*. אפשרות אחרת היא השימוש במילים מן המקורות שמשמעותן אינה ידועה עוד או אינה משמשת אותנו בימינו, ולמלא אותן תוכן חדש. זו הדרך שבה חודשו, למשל, *אקדה, תותח, מרגמה, ככל, אפרכסת, אסימון* ועוד (8).

במאגרי המקורות העבריים מהתקופות השונות יש מילים רבות, והן משמשות, עיתים בצורתן המקורית, דווגמת אפס, ועיתים תוך שינוי קל, כגון *זוכי* (יקול התנפצות הגלים). חברי האקדמיה מתבססים בדיון במילה מסוימת בראש ובראשונה על צורת המילה והאנאלוגיה בינה לבין מילים אחרות שבמקורות הקלאסיים (9). כמו־כן הם מתחשבים במשקל תסמנטי – משמעות המשקל או הבניין והתאמתו לפרופיל סמנטי ברור וכן במשקל הפסיכולוגי־חברתי. השיקול האחרון מתייחס לסיכוייה של המילה להשתגר בשימוש עם האסוציאציות שהיא מעלה בקרב דוברי העברית. ניר מתאר בספרו "דרכי היצירה המילונית בעברית ב ת־זמננו" את התנאים והגורמים להשתגרותו של תחדיש שקבעה האקדמיה, בקרב בציבור. [...] הדבר תלוי, ככל הנראה, הן בצורתו של התחדיש והן בדרך הפצתו. סיכויי התחדיש תלויים באסוציאציות שהוא מעורר אצל דוברי השפה וקשריו למילים קיימות בלשון, המבטאות תכנים דומים. תכונה זו מכונה, כנזכר, בשם שקיפות, וביתר דיוק – שקיפות מורפוסמאנטית (לאומר: באמצעות המבנה המורפולוגי של המילה ניתן ללמוד על משמעותה). מונח בלשון הוא שקוף, אם הדובר הילידי, שלא נתקל בו לפני־כן, מסוגל "לפרק" אותו לריכובו הדקדוקיים, כלומר לצורנים המתאימים, ולבנות מן הרכיבים את המשמעות החדשה, או לפחות, את הכיוון שבו יש לחפש אחריה. מן הראוי להעיר, כי למושג, "שקיפות" אין הגדרה מדעית מדויקת. לשאלה, אם מילה מסוימת היא שקופה, אין בעצם משמעות, משום שיש לשאול בנוגע למי? שני פנים לשקיפות, הפן האחד היא אטימולוגי (כיצד בנוייה הלקסמה), ואילו הפן השני הוא פראגמטי – מהו רקעו של האדם המסוים, המנסה לפרש את המילה. ייתכן שמילה מסוימת נגזרה מצוניה מילים בלשון, ובכל זאת יתקשה דובר מסוים לעמוד על משמעותה (למשל – אם השפה העברית אינה לשון־האם שלו, אלא שפה נלמדית). לרשות דובר העברית המצוי היטב במקורות, עומד רפרטואר מגוון יותר של אסוציאציות מורפוסמאנטיות מאשר לרשות הישראלי, שידעויותו במקרא ובספרות הבתר־מקראית מצומצמת. מכאן שהשקיפות היא תכונה יחסית, התלויה הן במבנה הלקסמה והן באדם המתמודד עמה [...] (10). גורם חשוב אחר, המסייע בקליטה של מונחים חדשים הוא הימצאותו של סוכן תיווך יוקרתי. בחברה המודרנית סוכן התיווך העיקרי הוא כלי תיקשורת ההמונים, בראש ובראשונה הטלוויזיה. אפשר להצביע על תחדישים רבים, שחדרו לשימוש הציבור למרות אטימותם היחסית, בזכות השימוש החוזר בהם בכלי התיקשורת. מן הראוי להדגיש, כי כוחו של התיווך עולה, כאשר השימוש בתחדיש נעשה בו בזמן בשני הערוצים: הקולי והחזותי. הערוץ הקולי הוא בשימוש הרדיו והטלוויזיה, ואילו הערוץ החזותי – בשימוש העיתונות המודפסת, ובכמה מדינות, כולל ישראל, גם בכתוביות התרגום (subtitles), המוקרנות בטלוויזיה. יש להניח, כי השפעת לשון הכתוביות גבוהה בישראל במיוחד, משום השיעור הגבוה של התוכניות המיובאות, המלוות בתרגום מסוג זה (11). כאשר מילה חדשה "מאומצת" על־ידי יוצרי הטקסטים בכלי התיקשורת, גוברים סיכוייה להיקלט בציבור. כך, למשל, נקלטו המלה *הסלמה* ו־*עיצומים*. המלה *עיצומים* נקלטה במהירות יחסית בשנות השבעים. אין היא מצטיינת בשקיפות אצל דוברי העברית בני־זמננו, ובכל זאת חדרה לשימוש בלשון העיתונות לציון סנקציות, ואף השתגרה בציבור הרחב. דוגמות אחרות להשתגרות מהירה הן התחדישים *תשר* לציון דמי שתייה, *אָבֶּךָ* לציון סוג של מזג־אביר ו־*מַקְקֶה* לציון מסך הטלוויזיה. בכולן בולט חלקה של התקשורת כגורם המתווך (12). אין ספק כי תחושת הצורך במילה כדי למלא חלל סמנטי במילון מגבירה את סיכויי ההיקלטות של התחדיש. במקרים רבים ממיר התחדיש העברי מילה שאולה (עיצומים במקום סנקציות) או צירוף עברי של מילים (תשר במקום דמי שתייה). במקרים אחרים מטרת המחדישים היא לאפשר בידול בין משמעותות קרובות (ההבחנה בין *מרקע* לבין *מסך*, למשל). לסוג הראשון שייכת הלקסמה *תִּסְמֵן* לציון סינדרום; במקרה זה נועד התחדיש להמיר מילה שאולה בעלת צליל זר. להשתגרות המהירה של המילה סייעה בלא ספק תכונת השקיפות שלה, הקושרת אותה לשורש *סִמַּן* (השאולה מיוונית), שזכה לגזירות רבות בעברית בת־זמננו. המשקל *תִּקְטֵן* לֵת מצצין בדרך־כלל אוסף של פריטים (השווה: *תִּלְבֵּן* שֵׁת, *תִּזְמֵן* רֵת, *תִּצְרֵן* כֵּת, *תִּכְתֵּן* כֵּת), ולכן מפרש דובר העברית את הצורה *תִּסְמֵן* כֵּת כֵּת אוסף של סמנים. ההקשר שבו משובצת המילה, מאפשר במקרים רבים לקשור את המשמעות לרפואה (אוסף של סמנים המעידים על מחלה מסוימת). בינתיים משמש התחדיש גם במשמעות מושאלת בתחומים אחרים, כגון בפוליטיקה ובאמנות (13).

חידושי הסופרים

בשנות השמונים של המאה הקודמת היה נהוג לראות את תחילת התקופה של תחיית הדיבור העברי. אולם מן הראוי להזכיר, כי כבר באמצע המאה הי"ט חלה מעין "יתחייה" של העברית הספרותית, כאשר פרחת כתבת החולין, שהתבטאה בעיקר ברומנים, בשירים ואף בפובליציסטיקה בשפה העברית. יש הטוענים כי בלא ה"תעוררות" של העברית בכתב אין להבין את פריחתו של הדיבור העברי. התעוררות זו חייבה אכן תצורת מילונית חדשה כדי להתמודד עם צרכי התקופה. תחילה התבטאו החידושים הלקסימיים בעיקר ביצירה של צירופים, שרכיביהם נלקחו מלשון המקורות, ובמיוחד מן העברית המקראית (14).

מצויים תחדישים מילוניים רבים ביצירה העברית של מנדלי מוכר ספרים, ולאחר מכן ביצירותיהם של ביאליק, שלונסקי, גנסיך, מלצר, שטיינמן, שנהר, עגנון, פיכמן, הזז, ש' שלום, יזהר, מגד, וא"ב יהושע. על אלה יש להוסיף גם תחדישי מתרגמים, שכמה מהם, כגון ביאליק ושלונסקי, היו גם סופרים או משוררים בזכות עצמם (15). אפשר לחלק את חידושיהם המילוניים של הסופרים לשני סוגים:

א. עם הסוג הראשון נמנות מלים, שנוצרו כדי למלא חלל מילוני של ממש. אלה משרתות את "הפונקציה הרפרנציאלית" של הלשון, וכן את התקשורת הדנוטטיבית. חלק ניכר מן התחדישים הללו עברו במשל הזמן תהליך של קודיפיקציה, ולאחר שהשתגרו בשימוש, תועדו במילונים. עם זאת נעיר, כי עצם הכללת תחדישי של סופר במילון אינה מעידה בהכרח על השתגרותו בשימוש. לתחדישים מן הסוג הזה נודע תפקיד חשוב בהעשרת המילון העברי. עד היום שגורים בפי תושבי ישראל צלים, שיצרו סופרים כגון ביאליק, שטיינמן, הזז ואחרים. לדוגמה נזכיר את חידושו של ח"נ ביאליק – המלה מטוס ונגזרותיה (טייס, טייסת, ...), שנקלטו בשימוש ואף דחו בהגדרה את המלה אווירון, ומצד שני – המלה פֶּרְךָר, שנכללה בשיר ילדים של ביאליק, לא נקלטה, ובמקומה השתגרה סביבון.

ב. הסוג השני כולל תחדישים, המשרתים בעיקר את "הפונקציה הפואטית" של הלשון. הכוונה למלים ולצירופים, שנוצרו למטרה סגנונית (16) חד-פעמית, ולא נועדו מלכתחילה להשתגר בשימוש הציבורי. אפשר לפקפק, אם יש בכלל לראות בסוג זה של מלים לקסמות של ממש. ניתן לטעון, כי מאחר שמלים אלה נוצרו מלכתחילה לצורך סגנוני חד-פעמי (אפקט של חידוש פיגורטיבי או הומוריסטי), הרי הן בחזקת nonce-words, כלומר מלים ש"הומצאו" לתכלית ספציפית (אין להסיק מכאן, כי מלה מסוג זה לעולם אינה משתגרת בימוש, אולם מקרים כאלה נדירים למדי). לכן מוזר למצוא דוגמות רבות לתחדישים יחידאיים כאלה במילונייהם של אבן-שושן וכנעני. יש להניח, כי הללו נכללו במילונים בשל יוקרתם של הסופרים, ולא מתוך שיקולים סוציו-לשוניים תקפים (כלומר – משום שעברו "סף שכיחות" מסוים, ובכך הפכו חלק מאוצר-המלים של השפה החיה, המשרת את החברה לצורכי תקשורת).

מכאן ואילך נעסוק בתחדישים השייכים לסוג השני, וגם מאלה נביא דגימות בלבד. בהיותם ממלאים פונקציה פואטית, הריהם תוצרים של הגזירה האופיינית ליצירה הספרותית. תחדישים אלה מסבים את מודעותם של הקוראים אל המבע עצמו, אל הסימן הלשוני. הצורה הלשונית הופכת למוקד במקום יחידת התוכן, שהיא באה לציין. התחדישי אינו בא אפוא למלא חלל דנוטטיבי באוצר-המלים; כוחו בקונוטאציה ולא בדנוטאציה. האופק הסגנוני מושג במקרים אלה על-ידי החריגה מן המוכר והצפוי. לקורא מצפה הפתעה-זוטא עקב השימוש הסוטה, וכך מוסבת, כאמור, תשומת-לבו אל הסימון הלשוני עצמו (17). אצל כל הסופרים הנטייה לחידוש מילים בספרות, כמונן אינה שווה. יש סופרים ומשוררים, המרבים ליצור תחדישים ולהשתמש בהם, דוגמת שלונסקי, רטוש וחזהר, יש כאלה המחדישים פה ושם, דוגמת עגנון, הזז, ש' שלום, קובנר ואחרים, ויש הממעטים בכך (למשל: עמוס עוז ונתן שחם) (18). אפשר לטעון, כי תחדישי של סופר, הנקלט בשימוש הרחב (אף-על-פי שנוצר מלכתחילה להפקת אפקט סגנוני), עלול לאבד במשך הזמן את כוחו הסגנוני, ולכן אל יוכל לשרת עוד את המטרה שלשמה נוצר; מלה כזו יש לשייך אפוא לסוג הראשון של התחדישים, כלומר לאלה המשרתים צורך תקשורתי "רפרנציאלי", והיא ראויה לתייעוד מילוני (גם אם מלכתחילה לא נוצרה לשם כך). לעומת זאת – הכללתם במילון של תחדישים יחידאיים של סופרים, שנועדו אולי מלכתחילה למלא פונקציה פואטית גרידא, אינה מוצדקת. ספק רב, אם אפשר להתייחס לשימוש חד-פעמי במלה חדשה כאל תוספת לאוצר-המלים הכללי של השפה. סופר, היוצר מלה חדשה לצרכנים סגנוניים, אינו מצפה שהקורא יפנה למילון כדי לברר את משמעותה. כדי שהתחדישי יהיה מובן לקורא, עליו לקיים לפחות אחד משני תנאים: (19).

1. התנאי הראשון מתייחס לשקיפות המורפוי-סמאטית של המלה, כלומר שמבנה המלה ירמוז על פוטנציאל המשמעות שלה. אפשר לראות בכך "שקיפות פרדיגמטית", משום ששקיפות זו מתבטאת בקישורה של המלה החדשה לפרדיגמה של גזירה. אם מדובר בגזירת מסורגת, יתבטא הדבר בקישורה של המלה עם מלים אחרות, שנגזרו מאותו שורש, ואם מדובר בגזירה קווית – קישורה עם מלים אחרות, שנוצרו מאותו בסיס או מאותן מוספיות-גזירה. כאשר התחדישי מצטיין בשקיפות מסוג זה, עשוי הקורא להסיק מצורתה של המלה על משמעותה.

2. התנאי השני מתייחס לשקיפות מסוג אחר, שאפשר לכנותה בשם **שקיפות סינטגמטית**. קיומה של שקיפות כזו מותנה במידת הסוגסטיביות של ההקשר, כלומר ברמיזות שמספק הרצף המילולי בנוגע למשמעות התחדישי. מקובל להניח, כי אנו עומדים על משמעות ההקשר כולו מצירוף של משמעי המלים המורכבות את הרצף המילולי. אולם היחס הסמאנטי שבין ההקשר למלה הבודדת המשוקעת בו הוא דו-כיווני, דיאלקטי. ההקשר לא רק מקבל משמעות מן המלה, אלא גם מעניק לה משמעות. ניתן לנחש מה משמעותה של מלה חדשה, בלתי מוכרת, אם ההקשר מצטיין במידה אופטימאלית של סוגסטיביות. (20)

במקרה זה יצר עגנון שורש חדש. צורת הבינוני נלשן ('אדם שהלשינו עליו') היא תוצאת נטייה של השורש ליש' יבניין, שאינו משמש במקורות – נפעל: "ראה שצפוי הוא הנלשן לעונש חמור" ('עיר ומלואה, עמ' 498). גם בפועל שיהו נעשה שימוש בשורש קיים ש'חז, בבניין חדש – פיעל: "עמדתי ושיחזתי את אוזני לשמוע" ('לפנים מן החומה, עמ' 107). כן מעניינות הצורה ריחוב, שהיא שם-פעולה מן השורש ר'ח'ב בבניין פיעל ('לפנים מן החומה, עמ' 106). במקרה זה יש לראות בתחדישי וריאציה סגנונית של הצורה הרהבה. במקרים נדירים גוזר עגנון פועל (שורש) ממלה לועזית, כנראה מתוך שמץ של איריניה ותוך שימוש בפרונומזיה (משחק לשון): "ואפילו איני רוצה להתמרדן, המודרניות מתמרדת בי" ('מעצמי אל עצמי, עמ' 43). מבין שמות-התואר שחידש עגנון נזכיר דוגמה במשקל פעול – שלוג: "שנה שלוגה וגשומה הייתה" ('עיר

ומלואה, עמי' 346). בתחום שמות-העצם, אם לשפוט על-פי ממצאיו של מורשת (תשלי"ח), הרבה עגנון לחדש צורות במשקל **קִטְלָן**. לדוגמה: קשהן (**לפנים מן החומה**, עמי' 251), רכבן (**פתחי דברים**, עמי' 144), יבאן (**שירה**, עמי' 465); נגזר משורש הדמה י'ביא'), פעיין (**מעצמי אל עצמי**, עמי' 438). כן חביב עליו, ככל הנראה, המשקל **קוֹטְלָן**: רוצחן (**עיר ומלואה**, עמי' 504), מוכרן (**שירה**, עמי' 359), תופרנית (**מעצמי אל עצמי**, עמי' 367). לעתים משתמש עגנון בגזירה קווית בדרך של הצמדת הסופית ן לבסיס (להבדיל מגזירה מסורגת באמצעות המשקל **קִטְלָן**: אשפתן (**שירה**, עמי' 264) (21)).

משמעויותה של המילה בית
בית: הוא מבנה המיועד למגורים – של בני אדם או של בעלי חיים: "ביתם שפנים עם לא עצום, ונשימו בסלע (משלי ל, כו). אבל המילה "בית" מציינת, בהשאלה, גם דברים שנמצאים בתוך מקום המגורים:

1. משפחה, חלק משבט. בני משפחה גרים, בדרך-כלל, באותו בית, ולכן המילה "בית" מציינת גם את המשפחה המצומצמת או המורחבת:

"וַתֵּכֶן הַנֶּזֶק, וַתִּגְדַּל לְבַיִת אִמָּה כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה - הנערה כמובן לא דיברה עם בניין מאבנים, היא דיברה עם בני משפחתה של אמה (בראשית כד 28).

"שָׂאוּ אֶת רֵאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְמִשְׁפָּחֹתָם, לְבַיִת אֲבֹתָם, בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת, כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָם" - "בית אב" הוא משפחה מורחבת, חלק משבט (במדבר א 2).

"וַתְּהִי הַמְלֻחָמָה אֲרֻכָּה בֵּין בַּיִת שְׂאוֹל וּבֵין בַּיִת דָּוִד, וַדָּוִד הִלֵּךְ וַחֲזַק וּבֵיַת שְׂאוֹל הִלְכִים וְנָדְלִים" (שמואל ב 1ג) (22).

2. מקום אותו אדם אוהב ובו הוא מרגיש שייכות וביטחון. "אני מרגיש כאן כמו בבית" (23).

3. משפחה, בית אב: "וְאֵלֶּה, שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים, מִצְרָיִמָּה: אֶת יַעֲקֹב, אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ." (שמות א, א) (24).

4. שושלת או שבט, קבוצת אנשים המתייחסת על אותו אב קדמון: "וְאֶת-בַּיִת יְהוֹדָה אֲרַחֵם" (הושע א א, ז), "בית אהרן, בְּרַכּוֹ אֶת-יְהוָה" (תהלים קלה, יט) (25).

5. יחידה של מספר שורות ב שיר. על פי רוב בתי כל שיר נבדלים זה מזה בנושאם: "כאשר כותבים שיר, נוהגים להפריד בין הבתים באמצעות שורה ריקה". וגם "בשיר «הכניסיני תחת כנפך» של ח"נ ביאליק יש חמישה בתים" (26).

6. אסכולה, חבר תלמידים הממשיכים בדרך מורם: "בית שמאי... בית הלל" (27).

7. חלק פנימי של עצם או מבנה. "עשה לך תבת עצי גפר, קנים תעשה את התבה; וכפרת אתה מבית ומחוץ, בכפר (בראשית ו, יד): "ויעש בצלאל את הארון, עצי שטים... ויצפהו זהב טהור, מבית ומחוץ" (שמות לו, א ב) (28).

צורות המצאת הצירופים החדשים של המלה בית

1- צירופי המלה בית עם מלים מקראיות: בהתחלה צריך לדבר על תקופת התנ"ך שהיא התקופה העתיקה ביותר שבה דיברו וכתבו בעברית (29). תקופה זו נמשכת משנת 1300 בערך עד שנת 200 לפסה"נ (30). **הרב העברית** זו נקרא "לשון המקרא" או "לשון התנ"ך". לשון המקרא נהגה בדיבור בארץ משנת 1,200 לפני הספירה, לערך, ועד שנת 300 לפני הספירה. לשון המקרא עצמה מכילה רבדים שונים: הלשון העתיקה יותר מתגלית בשירה התנ"כית והיא מתאפיינת למשל בסיומות החבורות הארוכות. בסוף תקופת המקרא רואים כבר בשפה מאפיינים של **לשון חז"ל** (31). המלה בית שחקה תפקיד חשוב וגדול בהמצאת צירופי לשון חדשים מחוץ ביאתה עם מלים חוזרות במקורן לשפת המקרא, ומכוון שהמלה **בית** היא גם מקראית במקורה, לכן היו כל הביטויים החדשים כאן מתהווים מצירופן של שתי מלים מקראיות. כל הביטויים והצירופים האלה נתנו משמעויות רבות שנת גוונו בין הפוליטיקה, החינוך, הדת, המסחר, הספרות, הבגדים, המוסדות הציבוריים, גוף האדם, הכלים, הבניינים, הבריאות, החוק, מקומות הבידור ועוד (32). וכמוכה לדברים אלה צריך לזכור כמה מצרופי הלשון הנוגעים לדבר זה:

המלה (אורחים) שהיא הריבוי של אורח: "לעשות לארח הבא- לוי" שמואל ב, יב, ד (33), הוותה עם בית את הצירוף החדש **בית-אורחים** (34): "מעיר לעיר, מבית-אורחים אל בית-אורחים" (35), צירוף זה אולי בא מהצירוף האנגלי

guest house (36). והמלה (גִּנְזָן) שהיא מורכבת מ (גנז + הסופית הפרסית "גן") (37): "וינתן דָּוִד לְשִׁלְמָה בְּנוֹ אֶת-תְּבִנִית הָאוֹלָם וְאֶת-בְּתוּלָתוֹ וְנִגְזָנוּ וְעָלִיתָו" (דברי הימים א, כח, יא) (38). הוותה עם בית את **בית-גנזן** כהתהוות חדשה (39) כמו שבא במשפט: "נכנס לבית-גנזכה של הראשות שבאוטו שוק" (40). גם המלה (חולים) שהיא הריבוי של חולה (41): "ויבא אֶלִישָׁע דְּמִשְׁק. וַיִּבֶן-הֶדָד מֶלֶךְ-אֲרָם חֹלָה" (מלכים ב, ח, ז) (42). בא עם בית להוות הצירוף **בית-חולים** (43): "כנגד בית חולים זה" (44). הצירוף הלשוני החדש הזה הגיע לעברית מתוך תרגום השאלה של הצירוף הגרמני Krankenhaus (45). גם כן המלה (חומה): "ויאיש, כי-מכר בית-מושב עיר חומה-והיתה גאלתו" (ויקרא כה, כט) (46). הוותה עם בית את הצירוף **בית-חומה** (47): "בית חומה בעל שלש קומות" (48). גם המלה המקראית (מסחר):

"לבד מאנשי התרים, ומסחר הרקלים" מלכים א, י, טו (49), שיצרה עם בית את **בית-מסחר** (50): " ושם פתחה בית מסחר שהיה לסיפור הצלחה. " (51). אולי הוא מתורגם מהצירוף האנגלי trading house (52). מקרא היא גם מהמהלים התכניות שצורפו עם בית (53), היא באה בפסוק: " [ויקראו בספר בתורת האלהים, מפרש; ושום שקל, ונבינו במקרא] " (54). הצורה החדשה של צירוף זה היא **בית-מקרא** (55): " מיסדים בתי-ספר לקטנים ובתי-מקרא לגדולים " (56). המילה (עש) גם תרמה בנוגע לנושא זה, היא כידוע מקראית: " כי כבד לאכלם עש " ישעיה נא, ח(57). עם בית נוצר הצירוף **בית-עש** (58) שהוא שאול בעיקר מהביטוי התנכי "בנה כעש ביתו" איוב כז, יח, והוא משל לדבר שאין לו קיום: " נואשתי מרחמים, מבטחי בית עש " (59). תרומה נוספת יש למלה אחרת שהיא פקידות: " ויהי-הוא בשער בגימון, וישם בצל פקדת " , ירמיה, לז, יג (60). היא נתנה התהוות חדשה בצירופה עם בית, **בית-פקידות**: " היה מוביל אותו אל בית-פקידות " (61). והוא אולי שאול מהצירוף הלשוני האנגלי clerical house (62). נוסף על צירופי לשון רבים אחרים שמהם: הבית הלכן, הבית העליון, הבית התחתון, הבית השלישי, בית-און, בית-אכל, בית-אצבע, בית-הבל, בית-החזה, בית-הרשת, בית-הקה, בית-הזע, בית-ילדים, בית-תומים, בית-פוס, בית-מזג, בית-מזון, בית-מחוקקים, בית-מחוקקה, בית-מלוכה, בית-מלאכה, בית-מלח, בית-מנוחה, בית-מרוצ, בית-מרא, בית-מרחקת, בית-משגעים, בית-משחק, בית-נבחרים, בית-ספרים, בית-עין, בית-קלון, בית-שיר, בית-שעשועים, בית-שתי, בית-תפלה ועוד (63).

2- צירופי המלה בית עם מלים מלשון החז"ל: התקופה שבה מצויות מילים אלו, נמשכת משנת 200 לפסה"נ עד שנת 600 לסה"נ (64). לשון חז"ל שונה מלשון המקרא במבנה המשפט ובכללי הדקדוק. התנאים חכמי המשנה השתמשו בלשון בעלת תחביר וכללי דקדוק חדשים, כגון השימוש בכתוב מלא בעזרת אמות הקריאה אהו "י, ושמוש בנו"ן סופית במקום מ"ם סופית, לדגמה " אוכלין ומשקין " או " מאימתי קורין ? ", וכן שמוש במלה " של " במקום סמיכות, ובמבנה משפט של " אין " אלא " , כגון " אין כלי חרש מטמא חברו אלא משקה " , ועוד. בתקופת התלמוד חזרו החכמים ללשון המקרא וכתבו פיוטים, תוך דחיקה של לשון חז"ל ויצירת מלים חדשות במשקל הסגוליים (65).

המילה בית גם צורפה הרבה עם מל ים משנאיות ותלמודיות במקורן כדי לתת לנו צירופי לשון חדשים. לכן קרה לדבר זה כי יהיה הצירוף מתהווה ממלה מקראית שהיא המלה בית עם מלה משנאית או תלמודית, והתוצאה היא צירוף לשון חדש. זאת אומרת שצירופים אלה התהוו משלוש תקופות זמניות שונות. ומבחינה משמעותית גם אלה מתגוונים בין צירופי התעשייה, המקומות הציבוריים, המסחר, חלקי הבתים, החינוך, כלי הרכב, החנויות, הבישול, הדפוס, הבניינים, הצמחים ועוד (66). וכהוכחה לזה, להלן כמה מצירופי הלשון שיש להם יחס בדבר זה: המלה (בישול) היא מלה תלמודית: " אחד לאיסור אכילה ... ואחד לאיסור בישול " (67), היא הוותה עם בית את cooking הצירוף החדש **בית-בשול** (68), " שם היו גם בתי-בישול " (69). אולי הוא בא מהצירוף האנגלי (70). house

הצירוף **בית-דאר** הוא גם מהצירופים המחודשים (71): " הכל רצים אל בית הדואר ואף אני רץ " (72), שהמלה בית מופיעה בו מצורפת עם מלה תלמודית שהיא דאר: [אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דואר], עבודה זרה, ב (73). ובעצם הוא שאול מן (בי דואר) הנוכח גם באותו התלמוד: " לא קשיא הא דקביע בי דואר במתא " , שבת יט (74). גם כן המלה (דפוס) : [הלוקח מן הפלטר מעשר מכל דפוס ודפוס] דמאי, פרק א, ה, יב (75). הוותה עם בית את הצירוף החדש **בית-דפוס** (76): " כי תלכי לבית- הדפוס " (77). אולי צירוף לשוני זה בא מהביטוי האנגלי printing house (78) או הגרמני druckhaus (79). גם המלה המשנאית (הוצאה): [כיצד ידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו [את] ההוצאה ואם [הוצאה] יתר על השבח נותן לו את השבח] סדר נשים, מסכת כתובות (80), שיצרה עם בית את **בית-הוצאה** (81): " וכך נתגלגל הרעיון על- דבר יסוד **בית הוצאת** ספרים לאומי בשם "דביר" " (82). גם הוא אולי תורגם מהצירוף האנגלי publishing house (83). (חנף) היא גם מהמהלים התלמודים שצורפו עם בית (84), היא באה במשפט: [איזהו חינוך קברות], סדר מועד, מסכת מועד קטן (85). הצורה החדשה של צירוף זה היא **בית-חנף**: " לנהל את בית החינוך שם " (86). תרומה נוספת יש למלה אחרת שהיא יציקה: [אף להלן מתן שמן בכלי ומה להלן יציקה], מנחות, ז, עה, א (87). היא נתנה התהוות חדשה בצירופה עם בית, **בית-יציקה** (88): " ושלשת בתי יציקת הברזל " (89). גם המלה (משכון): [הגע עצמך דהוה גביה משכון] נדרים, ד, יג, ב (90), שיצרה עם בית את **בית-משכון** (91): " בית משכון להלוואות " (92). אולי הוא תורגם מהצירוף הגרמני Pfandhaus (93). נוסף על צירופים אחרים כמו: בית-גדול, בית-גלעין, בית-הבראה, בית-הפקר, בית-ועוד, בית-חבורה, בית-כניס, בית-מזיגה, בית-מקולין, בית-המקור, בית-עסק, בית-שוק, בית-שמוש, בית-שמירה, בית-השכרה, בית-תבשיל, בית-תינוקות, בית-תמחוי, בית-תלמוד, בית-תפוחות (94).

3- צירופי המלה בית עם מלים מהעברית של ימי הביניים: תקופת הביניים של העברית היא התקופה שבין הפסקת השימוש בשפה העברית כשפה המדוברת במאה השנייה לספירה ובין תחיית הלשון העברית בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20. תקופה זו לא שימשה העברית כ שפת אם, משום שהיהודים דיברו בשפת המקום שבו נמצאו או באחת מלשונות היהודים, אולם נעשה בה שימוש לצורך כתיבת שירה ופרוזה, לצרכים ליטורגיים ובניסיונות מיוחדות גם לשם דיבור. משתמשים גם במונח לשון ימי הביניים ביחס לעברית שבין סוף תקופת התלמוד במאה השישית ובין תחייתה במאה ה-19, ואולם כשמה להתייחס לעברית בתקופה ארוכה זו כאל מצב לשון אחיד (95).

עם מלים מתקופה חשובה זו המלה בית גם צורפה ונתנה כמה מצירופי לשון מועילים, ומהמלים הימ-ביניים שהוותה עמהן המלה בית צירופים בתקופה זאת, המלה זקוק: [וזיקוק הכסף בעופרת], שיצרה עם בית את **בית-זקוק** (96): " בבתי הזיקוק החדשים שנבנו במפרץ " (97). גם המלה מרשה: [יונים עיניך, הם הנביאים המורשים], שהמציאה עם בית את הצירוף **בית-מרשים** (98): " כמו בתי-מורשי העם, בתי-דינים של המושבעים ודעת- הקהל " (99). הצירוף **בית-נסיכה** הוא גם מהצירופים המחודשים (100): " כי בית הנסירה יכול להביא את תוצרת עבודתו לכל שוקי הדרום " (101) שהמלה בית מופיעה בו מצורפת עם מילה ימי- ביניימית שהיא נסיכה: { כששובר העצם אינו מתפרק עמו נסירה אלא נסדק } (102). קרור היא גם מהמהלים הימ-ביניים שצורפו עם בית (103), אנו מוצאים אותה במקורות של

התקופה היא: { החימום והקרור וההרטבה והיובש } (104). הצורה החדשה של צירוף זה היא **בית-קרור**: " הקמת בתי קירור, מחסני תבואה וטחנות-קמח" (105). והוא אולי תורגם מהצירוף האנגלי Icehouse (106).

4- **צירופי המלה בית עם מלים מהעברית החדשה**: תחילת השפה העברית החדשה החלה מסוף המאה ה-19 עד ראשית המאה ה-20 (107). ומתחילת המאה ה-20 עד ימינו החלה תקופת העברית החדשה (108). לשון זו הצטיינה בתכונות רבות החשובה בהן היא השפעתה מהלשונות האחרות וביחוד הלשונות האירופיות מבחינת אוצר המילים ומבחינת התחביר (109).

וכל המלים כאן הם חדשים ומחודשים בגלל שהם אינם באים באף תקופה מהתקופות הנזכרות לעיל. ומהמלים האלה אנחנו מוצאים את המילה **אָרִיזָה** שאין לה מקום או מציאות אלא בתקופת העברית החדשה (110): " בורר " איש עברי "אריזה משפט צדדי" (111), וביאתה עם המילה בית היא הולידה את **בית-אָרִיזָה**: הם נפלו על המזרנים שפרשו למענם על רצפת העפר של בית האריזה ונרדמו (112). והוא אולי בא על-ידי התרגום מהצירוף האנגלי packing house (113). וגם המילה **מְרַבֵּעַת** שהיא נלקחה מן הארמית **מְרַבֵּעָא**, **מְרַבֵּעָא** (114): " **מְרַבֵּץ** חֲזִיקִי יַעַר ומְרַבֵּעַת סוּסֵי אָדָם" (115), שיצרה עם בית את **בית-מְרַבֵּעַת**: " **עֵינִיָּה שְׁקָעוּ** בְּבֵית-מְרַבֵּעַתָן" (116). המילה **מְרַבֵּעַת** גם תרמה כאן: " **מַרְעוּם** סַטְנֵדְרֵטִי של ראש חץ פועל על ידי מערכת מגע חשמלי" (117), ותרומתה הופיעה מתוך הצירוף **בית-מְרַבֵּעַת**: " **לפצצות הרוסיות קיימים בתי מרעום**

בראש ובבסיס" (118). וגם יש למילה נוחה תפקיד בעניין זה: " **נורה חשמלית** הופכת אנרגיה חשמלית לאור" (119), ומתוך תרומה זו נוצר הצירוף החדש **בית-נורה** (120): " הנורה קבועה בתוך **בית-נורה** אטום בעל פתח ריבועי" (121). ואותו הדבר עם המילה **עֵבּוּט**: " **עֵבּוּט** דרכים אין בה", שיצרה עם בית את **בית-עֵבּוּט** (122): " בראשונה היתה ממשכנת אותם ופודה אותם, פודה וממשכנת, לבסוף נשתקו בבית-העֵבּוּט" (123). וייתכן כי צירוף-לשון זה בא מהצירוף האנגלי pawnshop (124). **עֵרְפָאוֹת** היא גם מהמילים החדשות (125): " על הכל ינחו חותם ערכאות לא הספיק להחביא מה שיכול היה להחביא" (126), והיא נתנה התהוות חדשה בצירופה עם בית, **בית-עֵרְפָאוֹת**: " כל המעשים בבתי הערכאות נאמרים ונכתבים בלשונה ובכתבה" (127). נוסף על מילים עבריות חדשות אלו, שראינו אותן מצורפות עם המילה בית, יש גם מילים אחרות שמקורן אינו עברי (128) כמו המילה **לוֹרְדִים** שהיא הריבוי של המילה האנגלית **לוֹרְד** Lord (129): " בתום תקופת כהונתו של הלורד סמואל, התמנה הלורד פלומר כנציב לעיון לארץ-ישראל" (130), והיא הוותה עם בית את הצירוף **בית-הלוֹרְדִים** (131): " הם עשו זאת בהסתמך על פסק-הדין של בית הלורדים האנגלי" (132). צירוף זה בא כתרגום לצירוף האנגלי The House of Lords (133). גם המילה **קֶהֶנָה**, שהיא מהמקור הערבי (קהוה قهوة) (134): " ולמחרתו קמנו בבוקר ושתינו קהוה וחלב" (135), המציאה עם בית את **בית-קֶהֶנָה** כצירוף לשון חדש (136): " כשהוא חורף הולך עמו לבית קהוה" (137). יש מילה נרדפת ל" **קֶהֶנָה** " שהיא **קֶפָה**, והיא מילה תורכית שאולה מהערבית (קהוה قهوة) (138): " לפני הכניסה נמצא מזנון שסיפק תה, קפה שחור, קפה הפוך (139), והיא יצרה עם בית את **בית-קֶפָה** כהתהוות חדשה (140): " אלה היו הימים שבהם בית-הקפה .... היה מרכז החיים גם בערים אירופיות אחרות" (141). שני הצירופים, **בית-קֶהֶנָה** ו**בית-קֶפָה** אולי הם באים כתרגומי השאלה מהצירוף האנגלי coffee shop או cafe shop (142), או הגרמני kaffeehaus (143). נוסף על אלה יש גם המילה תה שהיא ממקור סיני (144),

המילה הסינית ל"תה" נכתבת 茶 אולם הגייתה שונה בכל עגה ועגה. שתי צורות עברו מהסינית לשפות אחרות. מעגת מיין נפוצה הצורה "תה" ומעגת קנטון וכן ממנדרינית נפוצה ההגייה "צ'אי" (145): " אדם משכים בבוקר ושותה תה" (146). מילה זאת צורפה עם בית והוותה את הצירוף **בית-תה** כצירוף לשון חדש (147): " בבית-התה השכונתי דיברו על התופעה החדשה" (148). ייתכן שצירוף זה בא מהצירוף האנגלי tea house (149).

המסקנות

- 1 - מתוך פעולת התחדיש אנו מבינים כי המילה שיש לה התפקיד העיקרי בחידוש הצירופים והביטויים אין היא תמיד מילה חדשה, והיא אפשר מאוד להיות חוזרת במקור רה לתקופה קדומה מתקופות השפה העברית. וזה מה שאנו רואים אותו למעשה עם המילה בית שתרמה הרבה בפעולת התחדיש למרות היותה מילה ממקור מקראי.
- 2 - אין יש יסוד קבוע לצירוף המילה בית עם המילים האחרות, מבחינה תקופתית, למען המצאת צירופי-לשון חדשים. כי אנו מוצאים אותה פעם באה עם מילים מקראיות, ופעם אחרת עם מילים משנאיות או תלמודיות, וגם אחרת עם מילים ביניימיות, וכן עם מילים לועזיות. עם זאת אנו מוצאים למרות ביאתה עם כל מילים אלו אלא היא אינה מהווה צירופי-לשון חדשים, כמו בדוגמאות: בית-בד, בית-אלמנות, בית-אילן, בית-הגרנות, בית-יראה.
- 3 - כל צירופי-הלשון החדשים שפעלה המילה בית על חידושים, הם בעתים רבים תאגומי השאלה מצירופי-לשון לועזיות משפות אחרות, ודבר זה יתברר בדוגמאות האלו: בית-חֹלִים, בית-מְשְׁכֹן שתורגמו מגרמנית, וגם בית-מְסַחֵר, בית-פְּקִידוֹת, בית-קְרֹר, בית-אָרִיזָה, בית-עֵבּוּט, בית-הלוֹרְדִים, בית-תֶּה שתורגמו מהאנגלית. ומהם מה שהוא משותף בין הגרמנית והאנגלית, כמו: בית-דְּפּוּס, בית-קֶפָה, בית-קֶהֶנָה.

המקורות

- (1) בריקנר, רלי; לימור, נעמי ואחרים; מסע אל העבר, עולם מודרני נולד, המאה ה-19; המרכז לטכנולוגיה חינוכית; תל-אביב, 2003, עמ' 224.
- (2) ניר, רפאל; דרכי היצירה המילונית בעברית בת-זמננו; האוניברסיטה הפתוחה; תל-אביב, 1993, עמ' 28.

- (3) קררי, מנחם צבי ; פרקים בתולדות הלשון העברית ; האוניברסיטה הפתוחה ; הדפסה דיגיטלית ; תל-אביב, 2004, עמ' 57 .
- (4) ניר, רפאל ; שם .
- (5) מוצ'ניק, מלכה ; לשון חברה ותרבות ; כרך ג ; פרקים 7-8 ; האוניברסיטה הפתוחה ; תל-אביב, בלי שנת הוצאה, עמ' 110 .
- (6) בריקנר, רלי ; לימור, נעמי ואחרים ; שם .
- (7) קררי, מנחם צבי ; שם .
- (8) שם, עמ' 58 .
- (9) <http://neologismminhebrew.blogspot.com>
- (10) קררי, מנחם צבי ; שם, עמ' 58-59 .
- (11) <http://neologismminhebrew.blogspot.com>
- (12) קררי, מנחם צבי ; שם, עמ' 59 .
- (13) שם, עמ' 60 .
- (14) ניר, רפאל ; שם, עמ' 128 .
- (15) <http://neologismminhebrew.blogspot.com>
- (16) ניר, רפאל ; שם .
- (17) שם, עמ' 129 .
- (18) <http://neologismminhebrew.blogspot.com>
- (19) ניר, רפאל ; שם .
- (20) שם, עמ' 130 .
- (21) שם, עמ' 133 .
- (22) האתר האלקטרוני <http://tora.us.fm/tnk1/kma/qjrim1/byt.html>
- (23) האתר האלקטרוני he.wiktionary.org/wiki/בית
- קרית ספר, ירושלים, 1981, כרך 1, עמ' 220. " (24) אבן שושן, אברהם, המלון החדש. הוצאת האתר האלקטרוני he.wiktionary.org/wiki/בית (25) שם (26) אבן שושן, אברהם, שם (27) האתר האלקטרוני he.wiktionary.org/wiki/בית (28) עמ' (29) האתר האלקטרוני www.safa-ivrit.org/history/bible_general.php (30) מגיד, חנה ; תולדות לשוננו ; בית דביר, הוצאת קרני ; ישראל 1984 ; עמ' 36 .
- (31) האתר האלקטרוני www.safa-ivrit.org/history/bible_general.php
- (32) <http://thehebrewwordbait.blogspot.com>
- (33) טריווש, י. א. ; נוטיק, ד. ; לוי, נ. ; ספר שמואל ב, עם ביאור קצר ; הוצאה שנייה ; בדפוס והוצאת רוזנקרן ושריפטזטצר ; וילנה, 1911, עמ' טז .
- (34) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 221 .
- (35) פרץ, י"ל ; טוב ; מתוך האתר <http://benyehuda.org/perets/rov.html>
- (36) Thode, Ernest ; German – English genealogical dictionary ; Genealogical Company ; Publishing seventh printing ; USA , 2008 , P.86 .
- (37) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 361 .
- (38) ברבר, הרב ר' חיים מרדכי הכהן ; תורה נביאים וכתובים, עם תרגום יהואש ; כרך 2, הוצאת יהואש פארלאג געזעלשאפט ; ניר-יורק, 1941, עמ' 1327 .
- (39) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 221 .
- (40) בן-ציון, ש. ; מגילת חנניה, מתוך האתר : http://benyehuda.org/gutman/ben-zion_prose012.html
- (41) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 2, עמ' 729 .
- (42) טריווש, י. א. ; נוטיק, ד. ; לוי, נ. ; ספר מלכים ב, עם ביאור קצר, מספיק ומדויק, הוצאה שנייה
- (43) דפוס רוזנקרן ושריפטזטצר ; וילנה, 1909, עמ' 26 .
- (44) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 1, עמ' 222 .
- (45) סוקולוב, נחום ; אדגאר אלן פו, מתוך האתר : <http://benyehuda.org/sokolov/025.html>
- (46) האתר האלקטרוני <http://www.safa-ivrit.org/imported/german.php>
- (47) ברבר, הרב ר' חיים מרדכי הכהן ; תורה נביאים וכתובים, עם תרגום יהואש ; שם, כרך 1, עמ' 208 .
- (48) אבן שושן, אברהם, שם .

(48) גורדון, יהודה ליב; הַבְּלָה מוכרת-החמאה, מתוך האתר:

<http://benyehuda.org/yalag/rivele.html>

(49) טריוויוז, י. א.; נוטיק, ד.; לוי, נ.; ספר מלכים א, עם ביאור קצר, מספיק ומדויק, הוצאה שנייה; דפוס רוזנקרנץ ושריפטוטצור; וילנה, 1912, עמ' כה.

(50) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 225.

(51) אדר-בוניס, מתת; משפחות בראייה סוציולוגית ואנתרופולוגית; האוניברסיטה הפתוחה; ישראל; 2007, עמ' 347.

(52) Feiling, C.A.; Heimann, A.; Flügel's complete dictionary of the German and English Languages; part II— German - English; second edition; whittaker and co.; dulau and co.; and d. nutt; London; 1843, p. 273.

(53) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 4, עמ' 1508.

(54) אטטענזאסער, דוד; שוואבאכער, היימאן; קריאה נאמנה ספר נחמיה; בית ודפוס התורני כהר"ר איצק; פיורדא, 1818, עמ' לג.

(55) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 1, עמ' 225.

(56) גינצברג, אשר צבי (אחד העם); תחית הרוח; מתוך האתר: <http://benyehuda.org/ginzburg/Gnz078.html>

(57) אמינוף, אברהם; כתבי קדש עשרים וארבעה, נביאים אחרונים, כרך רביעי, ישעיה; דפוס הר"ר שמואל הלוי צוקערמאן; ירושלים, 1977, עמ' קיג.

(58) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 226.

(59) הולצמן, אבנר; חיים נחמן ביאליק, השירים; המהדורה המלאה והמעודכנת; דביר – הוצאה לאור בע"מ; תל-אביב, 2004, עמ' 52.

(60) ברבר, הרב ר' חיים מרדכי הכהן; שם, עמ' 806.

(61) ליליינבלום, משה ליב; לפתרון שאלת המלמדים; מתוך האתר: http://benyehuda.org/malal/malal_041.html

(62) Lemon, Mark; Mayhew, Henry; Taylor, Tom; Brooks, Shirley; Burnand, Sir Francis Cowley; Seaman, Sir Owen; punch; vol. xxxviii; published at the office, 58, fleet street, London, 1860, p. 92.

(63) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 220-228.

(64) מגיד, חנה; שם, עמ' 85.

(65) שמיר, אילנה; כנען, זהבה; בן-דב, יואב; פרת עמרם; אביב חדש, האנציקלופדיה הישראלית לנוער; כרך 13, אנציקלופדיה אביב בע"מ, תל אביב, 2004, עמ' 152.

(66) <http://thehebrewwordbait.blogspot.com>

(67) משנה תורה להרמב"ם, מצוות לא תעשה, פרק קפז; מתוך האתר: <http://kodesh.snunit.k12.il/i/0002.htm#s187>

(68) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 221.

(69) ברדיצ'בסקי, מיכה יוסף; בְּמִרְתְּבֵי עֵיר; מתוך האתר: http://benyehuda.org/berdi/shney_yosef.html

(70) McCulloch, J.R.; A dictionary, partial, theoretical, and historical, of Commerce and commercial navigation; Longman, Brown, Green, and Longmans; London, 1852, p. 44.

(71) אבן שושן, אברהם, שם.

(72) ביאליק, חיים נחמן; המליץ, הצפירה וצבע הנייר; מתוך האתר: <http://benyehuda.org/bialik/hamelits.html>

(73) התלמוד הבבלי, סדר נזיקין, מסכת עבודה זרה, פרק ב, דף כו, א

גמרא מתוך האתר: http://kodesh.snunit.k12.il/b/1/14702_026a.htm

(74) שם, סדר מועד, מסכת שבת, פרק א, דף יט, א גמרא, מתוך האתר:

http://kodesh.snunit.k12.il/b/1/12101_019a.htm (75) התוספתא, סדר

<http://kodesh.snunit.k12.il/b/f/13.htm#5.12>

זרעים, מסכת דמאי, ה"ב, מתוך האתר:

(76) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 222.

(77) ברנר, יוסף חיים; מעבר לגבולין; מתוך האתר: http://benyehuda.org/brenner/meever_legvulin.html

(78) Timperley, C.H.; A Dictionary of Printers and Printing, with progress of

literature ancient and modern; fraser & co. edinburch; Symington & co. Glasgow; curry &

co. Dublin and Bancks & co. Manchester; London, 1941 p. 145.

(79) Kärger, Jörg; Grinberg, Farida; Heitjans, Paul; Diffusion Fundamentals; Leipziger Universitätsverlag GmbH 2005, Berlin, p. 4.

- (80) התוספתא, סדר נשים, מסכת כתובות, ח,ח; מתוך האתר : <http://kodesh.snunit.k12.il/b/f/f32.htm#8.8> (81) אבן שושן, אברהם, שם.
- (82) ביאליק, ח"נ ; "דביר ומוריה" – סקירה קצרה על גדולם והתפתחותם ; מתוך האתר : http://benyehuda.org/bialik/izavon_article_115.html (83) Foerstel, women ; library of congress cataloging ; Karen ; Biographical dictionary of congressional fiest published 1999 ; USA ; p. 184 .
- (84) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 223 .
- (85) התלמוד הירושלמי , סדר מועד , מסכת מועד קטן , דף ה, ב פרק א הלכה ו גמרא , מתוך האתר : http://kodesh.snunit.k12.il/b/r/r2c01_005b.htm (86) שטיין, א"ש ; המחנך העברי http://www.benyehuda.org/stein/eshkolot_hebrew_magister.html ; מתוך האתר :
- (87) התלמוד הבבלי , סדר קודשים , מסכת מנחות , דף עה, א גמרא , פרק ז ; מתוך האתר : http://kodesh.snunit.k12.il/b/1/15207_075a.htm (88) אבן שושן, אברהם, שם .
- (89) לוינסקי, אלחנן ליב ; בעגלה ובעגלת החרף ; מתוך האתר : <http://benyehuda.org/levinsky/agala.html>
- (90) התלמוד הירושלמי , סדר נשים , מסכת נדרים , דף יג, ב פרק ד הלכה ב גמרא , מתוך האתר : http://kodesh.snunit.k12.il/b/r/r3304_013b.htm (91) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 225 .
- (92) בן-אריה, יהושע ; עיר בראי תקופה , ירושלים במאה התשע-עשרה , העיר העתיקה ; הוצאת יד יצחק בן-צבי ; ירושלים, 1977, עמ' 383 .
- (93) Schemann, Hans ; Knight, Paul ; German-English dictionary of idioms ; routledge ; first published, 1995 , London , p.740 .
- (94) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 228-221 .
- (95) אנצקלופדיה ויקיפדיה, מתוך האתר : he.wikipedia.org/wiki/תקופת_הביניים_של_העברית
- (96) אבן פקודה, בחי בן יוסף ; חובות הלבבות ; בתרגומו של ר' יהודה אבן תבון ; ספרייה פילוסופית ; ירושלים, 1928, עמ' 129 . וגם : שושן, אברהם, שם, עמ' 222 .
- (97) נאור, מרדכי ; גלעדי, דן ; ארץ ישראל במאה העשרים מיישוב למדינה 1950-1900 ; משרד הביטחון – ההוצאה לאור ; הדפסה שביעית ; תל-אביב, 2006, עמ' 224 .
- (98) אבן שושן, אברהם, שם, עמ' 225 .
- (99) נורדאו, מקס ; הרבים והמועטים ; תרגם : ראובן בריינין ; מתוך האתר : http://benyehuda.org/brainin/paradoxes_harabim.html (100) אבן שושן, אברהם, שם .
- (101) הכהן, מרדכי בן הלל ; עולמי ; דפוס הפועלים, תל-אביב, 1927, עמ' 122 .
- (102) ברי"ל, יחיאל ; פרוש רבנו חננאל על מסכת פסחים ; חברת שומרי תורה ; פריש ; 1868, עמ' ריד .
- (103) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 6, עמ' 2403 .
- (104) הלוי, יהודה ; ספר הכוזרי, מאמר ראשון, עז ; העתיקו ללשון הקודש רבי יהודה אבן תבון ; פראג, 1897, עמ' לג .
- (105) שטיין, א"ש ; בית לבון – א. זליג ; מתוך האתר : <http://benyehuda.org/stein/lavon.html>
- (106) Bucher, Ward ; Dictionary of building preservation ; John Wiley & Sons, Inc. ; Canada, 1996 , p.244 .
- (107) מגיד, חנה ; שם ,, עמ' 141, 151 .
- (108) אנצקלופדיה ויקיפדיה, מתוך האתר : he.wikipedia.org/wiki/עברית_ישראלית
- (109) Kutscher, Eduard Yechezkel ; A history of the Hebrew language ; the magnes press, the Hebrew university, Jerusalem, 1982 , p. 195-183 .
- (110) <http://thehebrewwordbait.blogspot.com>
- (111) ברנר, י"ח ; לברור הענין ; מתוך האתר : http://benyehuda.org/brenner/baaretz_061.html
- (112) אורגד, דורית ; במבחן ימים סוערים ; הדר, הוצאת ספרים בע"מ ; ישראל ; 1991, עמ' 112 .
- (113) Ingham, John N. ; Biographical dictionary of American business leaders, vol. 1 ; library of congress cataloging in publication data ; greenwood press ; first edition, USA , 1983 , p. 222 .
- (114) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 4, עמ' 1517 .
- (115) הולצמן, אבנר ; שם, עמ' 256 .
- (116) הזז, חיים ; יעיש ד ; ראה : אבן שושן, אברהם, שם, כרך 1, עמ' 225 .
- (117) ברבר, נוהל ; שלום לצרפת ; זמורה, ביתן – מוצאים לאור ; ישראל ; 1987, עמ' 570 .
- (118) האתר האלקטרוני : <http://www.fresh.co.il/dcforum/Army/11242.html>
- (119) גל, יעקב ; קלרטש, משה ; מבוא להנדסת אלקטרוניקה , תורת החשמל ; מטח, משרד החינוך, האוניברסיטה הפתוחה ; תל-אביב, 2002, עמ' 44 .
- (120) אבן שושן, אברהם, שם, כרך 1, עמ' 225 .

- (121) פינסקי, אפרים ; יהל, רפי ; וייסמן, זאב ; רביבים אלקטרואופטיים ; האוניברסיטה הפתוחה ; תל-אביב , 1994 , עמ' 90 .
- (122) אבן שושן, אברהם, שם , עמ' 226 .
- (123) עגנון, שמואל יוסף ; אורח נטה ללון ; הוצאת שוקן / ירושלים ותל-אביב , 1998 , עמ' 108 .
- (124) Collin, P.H. ; Dictionary of Business ; Bloomsbury Qatar Foundation Publishing ; fifth edith ; Doha , 2010 , p.293 .
- (125) אבן שושן, אברהם, שם , כרך 5 , עמ' 2004 .
- (126) שטיינברג, יהודה ; בכפר ; מתוך האתר : http://benyehuda.org/steinberg_yehuda/bakfar.html .
- (127) אבן שושן, אברהם, שם , כרך 1, עמ' 226 .
- (128) <http://thehebrewwordbait.blogspot.com> .
- (129) פינס, דן ; מלון לועזי עברי ; הוצאת " עמיחי " , תל-אביב , 1982 , עמ' 342 .
- (130) גרינצוויג, מיכאל ; וכסלר, גדי ; יהב, שמעון ; פלג, רות ; זאת ירושלים , חלק שני , מהתקופה הצלבנית ועד ימינו ; משרד החינוך , יד יצחק בן צבי ; ירושלים , 1993 , עמ' 195 .
- (131) אבן שושן, אברהם, שם , עמ' 224 .
- (132) חושין, דוד ; אוקון, בעז ואחרים ; בית המשפט ; הנהלת בתי המשפט , משרד הביטחון / הוצאה לאור ; מהדורה שנייה ; ירושלים , 1997 , עמ' 56 .
- (133) McLean, Iain ; McMillan, Alistair ; The concise Oxford dictionary of politics ; Oxford university press ; third edition ; New York , 2009 , p. 249 .
- (134) פינס, דן ; שם , עמ' 629 .
- (135) ברלוביץ, יפה ; אעברה – נה בארץ , מסעות אנשי העליה הראשונה ; משרד הביטחון – הוצאה לאור , תל-אביב , 1992 , עמ' 12 .
- (136) אבן שושן, אברהם, שם , עמ' 227 .
- (137) עגנון, שמואל יוסף ; שבועת אמונים ; הוצאת שוקן / ירושלים ותל-אביב , 1982 , עמ' 13 .
- (138) פינס, דן ; שם , עמ' 678 .
- (139) לירון, אהרון ; ירושלים העתיקה במצור ובקרב ; הוצאת "מערכות" צבא הגנה לישראל , משרד הביטחון – הוצאה לאור ; מהדורה רביעית , ירושלים , 1985 , עמ' 83 .
- (140) אבן שושן, אברהם, שם .
- (141) רוזן, גיורא ; שלמה בן עמי , מקום לכולם ; קו אדום , הוצאת הקיבוץ המאוחד ; הדפסה ששית , תל-אביב , 1999 , עמ' 42 .
- (142) Garuda ; Dreamer's Dictionary ; library of congress cataloging – in – publication data ; New York , 2001 , p.106 .
- (143) Jelden, Michael ; German-English, English-German Concise Dictionary ; Hippocrene Books ; New York , 2003 , P. 114 .
- (144) פינס, דן, פניס קפאי, מלון לועזי עברי המורחב, כרך ב, הוצ' עמיחי, תל-אביב, 1972, עמ' 752 .
- (145) אנצקלופדיה ויקיפדיה, מתוך האתר : he.wiktionary.org/wiki/תה .
- (146) עגנון, שמואל יוסף ; שבועת אמונים ; שם , עמ' 7 .
- (147) אבן שושן, אברהם, שם , עמ' 228 .
- (148) עינב, יעל ; שוק סיני , להבין את התרבות, להצליח בעסקים ; הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב ; הדפסה שנייה ; תל-אביב, 2004 , עמ' 22 .
- (149) Ure, Andrew ; A dictionary of arts, manufactures, and mines ; D. Appleton & Company, 346 & 348 Broadway ; vol ii , New York , 1854 , p.819 .

The abstract

After its passing through three sequential periods of time , the hebrew language entered the fourth period, that is the modern hebrew. In it this language was revived from a dead language to a living language that the Jews speak in it in their daily live after that was the language of prayer and religious matters only . so was incumbent on them to keep pace with modern development, . , as well as to bridge the large gap in the vocabulary of this language . therefore a group of top linguists, the most famous of them was Eliezer Ben-Yehuda , began a process of neologism .

The word *bait* is a hebrew word which played an important role in the manufacture of modern expressions in terms of its combination with other words whether this words were biblical hebrew words , it's mean belonging to the language of the Old Testament, or back to the language of the sages . and whether this words were middle ages words , or back to the period of the modern Hebrew. In all cases, the desired result is one which is a modern Hebrew expression.

